21 Ιουνίου 2022

“Θεία Λειτουργία κατά την τάξιν της εν Άθω Μονής Βατοπαιδίου”

/ Γενικά Θέματα / Ιερά Μεγίστη Μονή Βατοπαιδίου

Το βιβλίο “Θεία Λειτουργία κατά την τάξιν της εν Άθω Μονής Βατοπαιδίου” κυκλοφορεί από τις εκδόσεις της Ιεράς Μεγίστης Μονής Βατοπαιδίου.

Στην καλαίσθητη έκδοση συμπεριλαμβάνονται σύντομα σχόλια.

Για να παραγγείλετε το βιβλίο πατήστε ΕΔΩ

Από τα προλεγόμενα του βιβλίου διαβάζουμε:

Κάθε λειτουργός μετά από μερικά χρόνια υπηρεσίας του αγίου θυσιαστηρίου αποκτά ορισμένες λειτουργικές συνήθειες, οι οποίες του γίνονται δεύτερη φύση. Εξωτερικά τελεί τα μυστήρια τρόπον τινα αυτόματα, όπως ένας έμπειρος ιατρός που έχει κάνει εκατοντάδες εγχειρήσεις και τα χέρια του κατευθύνονται μόνα τους. Και εφόσον τα υπό των κληρικών στην θεία λατρεία λεγόμενα και πραττόμενα δεν είναι πολλά, μόλις ακουστεί λόγος ασυνήθιστος, ή γίνει κάτι ξένο ως προς τα καθημερινώς τελούμενα, αμέσως ελκύει την προσοχή των εν γνώσει συμμετεχόντων. Κατά κανόνα η πρώτη αντίδραση είναι αρνητική, διότι γεννάται από τον εύλογο φόβο να μην παραχαραχθεί η πολύτιμη για όλους λειτουργική παράδοση. Πράγματι, όταν αυτά που προφυλάσ-σουμε είναι σωστά και ακεραίως παραδεδομένα, έχει καλώς, όμως «το τους όρους και μη τοις εξ αρχής καλώς δεδογμένοις εμμένειν, πανταχού δεινόν, εν Εκκλησία δε Θεού δεινότερον»2.

Η Μονή μας, και στο παρελθόν και στο παρόν, δέχεται πολλούς προσκυνητές: αρχιερείς, ιερείς, διακόνους, μοναχούς και φιλακολούθους λαϊκούς. Το ενδιαφέρον και οι συζητήσεις περί των λειτουργικών θεμάτων όλο και αυξάνονται. Επειδή για μερικούς φιλοξενουμένους, ιδιαίτερα για όσους υπηρετούν την Εκκλησία στον κόσμο, η λειτουργική μας τάξη είναι ασυνήθιστη, για πολύ καιρό μας παρακαλούσαν να την εκδώσουμε, γνωρίζοντας ότι τα περισσότερα ζητήματα της θείας Λειτουργίας, κατόπιν έρευνας, συζητήθηκαν σε πολλές τακτικές και έκτακτες ενδομοναστηριακές λειτουργικές συνάξεις.

Υπήρχαν δυο κύριοι λόγοι να αρχίσουμε την μελέτη. Ο πρώτος ήταν, ας μας επιτραπεί η έκφραση, αμυντικός• πολλοί κληρικοί απ᾽ όλο τον ορθόδοξο και μη κόσμο, ερχόμενοι στην Μονή μας, εφιστούσαν την προσοχή μας σε διάφορα σημεία της Λειτουργίας, τα οποία κατά την γνώμη τους έπρεπε να γίνονται διαφορετικά – ο καθένας σύμφωνα με αυτά που έβλεπε στον τόπο του, αυτά που διδάχτηκε, αυτά που διάβασε κ.ο.κ. Επομένως, έπρεπε να είμαστε «έτοιμοι αεί προς απολογίαν παντί τω αιτούντι υμάς λόγον»3.

Ο δεύτερος λόγος ήταν να διατυπωθεί μια τάξη τεκμηριωμένη όχι από υποκειμενικές αντιλήψεις, ή μόνο από την λογική προσέγγιση που χαρακτηρίζει την υλιστική μας εποχή, αλλά από γραπτή χειρόγραφη μαρτυρία, η οποία, κατά το ιδανικό, θα συμφωνούσε με την προφορική παράδοση και την στην καθόλου Εκκλησία τελουμένη πράξη. Διότι «η λειτουργική αναγέννηση» του περασμένου αιώνα, επηρεασμένη από τις ριζικές λατρευτικές αλλαγές στην Δύση, εισήγαγε στην θεία Λειτουργία μερικά στοιχεία, τα οποία ενίοτε δεν έχουν καμμία απολύτως βάση στην μακραίωνη χειρόγραφη παράδοσή μας. Και προτού μελετηθεί καλά ο δικός μας γραπτός θησαυρός, ακολουθήσαμε εκείνους τους επιστήμονες, οι οποίοι

παρευρίσκονται στις ακολουθίες μας σπάνια και μόνο ως θεατές ή και κριτές.

Πέραν τούτου, σε τρία σημεία της νεώτερης ιστορίας παρατηρούνται όμοιες λειτουργικές αλλαγές: α) Κατά την διάδοση των εντύπων• παρόλο που τα περισσότερα από αυτά στον τίτλο τους έγραφαν: «μετά πλείστης επιμελείας διορθωθέν» κ.τ.τ., στην ουσία αντέγραφαν το ένα το άλλο. Όποιο χειρόγραφο ή λίγα χειρόγραφα είχε ο συγκεκριμένος εκδότης, εκείνα και αντέγραφε, χωρίς να έχει την δυνατότητα να τα συγκρίνει με άλλα. β) Τον 17ο αιώνα σε όλες τις ορθόδοξες χώρες γίνεται προσπάθεια να βελτιωθεί η λειτουργική τάξη με αποκορύφωμα τις μεταρρυθμίσεις του πατριάρχη Μόσχας Νίκωνα. Αξιέπαινη όντως υπήρχε η πρόθεση των πρωτοστατών τους, διότι η εποχή αυτή δεν μπορούσε να προσφέρει κάτι παραπάνω. γ) Τον 19ο αιώνα στο ελεύθερο πλέον Ελληνικό Βασίλειο, φαίνεται ότι ήταν ανάγκη να προστεθούν στα γνωστά λειτουργικά κείμενα κάποια νέα δευτερεύοντα στοιχεία προς διευκόλυνση των κληρικών. Μελετώντας τα χειρόγραφα και έντυπα αυτής της περιόδου, βλέπουμε δυο πράγματα: το ότι γίνονταν αλλαγές, και το ότι αυτές οι αλλαγές δεν ήταν πάντα προς το καλύτερο. Ὅ,τι επικρατούσε δεν ήταν πάντα το σωστό. Παρ᾽ όλα αυτά ούτε απορριπτέες είναι, διότι αντιστοιχούσαν στα πνευματικά, λειτουργικά, επιστημονικά, αλλά και πολιτικά και οικονομικά δεδομένα της συγκεκριμένης εποχής. Ο 21ος όμως αιώνας διαφέρει από τον 17ο και 19ο αιώνα και με τον ρυθμό, και με την νοοτροπία, και με τις επιστημονικές δυνατότητες κ.ἄ. Τα τεχνολογικά μέσα δίνουν πρόσβαση στις λειτουργικές πηγές, οι οποίες μέχρι πρότινος ήταν εφικτές μόνο για τους ειδικούς, ενώ σήμερα τις ερευνά κανείς χωρίς να εξέλθει από τον χώρο της εργασίας του.

Η θεία Λειτουργία, όπως διατυπώνεται στην χειρόγραφη παράδοση και, σε μεγάλο βαθμό, και στην πράξη της Ορθοδόξου μας Εκκλησίας, ανταποκρίνεται πλήρως στις απαιτήσεις και προκλήσεις του αιώνα μας. Ο σύγχρονος άνθρωπος δυσκολεύεται να βλέπει την ίδια εικόνα στην οθόνη για μερικά συνεχόμενα λεπτά. Θέλει ποικιλία, θέλει πολλά και σύντομα. Η θεία Λειτουργία περιέχει πολλά και διαφορετικά στοιχεία• σύντομα και μακρά, ψαλσίματα και αναγνώσματα, απευθυνόμενα ή στο λογικό ή στο επιθυμητικό ή στο θυμικό μέρος της ψυχής, νοεράς και σωματικής συμμετοχής. Σε μία-μιάμιση ώρα πάνω από δυο δεκάδες μέρη διαδέχονται το ένα το άλλο.

Ο σκοπός του παρόντος δεν είναι να αλλάξει κάτι ή να εισάγει νέα στοιχεία στην ιερά Λειτουργία, αλλά να εκβάλει από το θησαυροφυλάκιο της παραδόσεώς μας τους κεκρυμμένους μαργαρίτες, οι οποίοι κοσμούν την θεία λατρεία και μας βοηθούν στην καλύτερη συμμετοχή σε αυτήν, και ως συνέπεια, στην επίτευξη του πρώτου σκοπού μας – της σωτηρίας της αθάνατης ψυχής.

Παραπομπές:

1. «Κατήχησις πρώτη προς τους μέλλοντας φωτίζεσθαι…» (PG 49, σ. 230, γρ. 45).
2. Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Αντωνίου «Περί των συνηθειών των εν ταις εβδομάδαις πρεσβυτέρων, διακόνων και υποδιακόνων» (Escorial Library Madrid gr. 15, 129r-v).
3. Βλ. Α΄ Πέτρ. 3,15.